

*Vida Marcišauskaitė, Danguolė Mikulėnienė*

# GRAMATIKA

## LIETUVIŲ KALBOS UŽDUOTYS

### 9–10 KLASEI



Leidinio vadovė *Ingrida Navalinskienė*  
Recenzavo mokytoja ekspertė *Danutė Visockienė*  
Dizainerė *Jurga Želvytė*  
Pirmasis leidimas 2014

Šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo ir mokslo įstaigų bibliotekose, muziejuose arba archyvuose, draudžiama mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

© Vida Marcišauskaitė, 2014  
© Danguolė Mikulėnienė, 2014  
© Leidykla „Šviesa“, 2014

ISBN 978-5-430-06293-4

## TURINYS

METODINIAI NURODYMAI. <i>Kaip mokytis</i>	5
SAVIANALIZĖS UŽDUOTYS. <i>Ko dar neišmokau</i>	8
Sakmė apie žmones	8
Sakmė apie ligas	9
Kaip atsirado kopūstai	10
UŽDUOČIŲ ATSAKYMAI	12
SKYRIAUS APIBENDRINIMAS	16
ĮGŪDŽIŲ ĮTVIRTINIMO UŽDUOTYS.	19
<i>Mokausi pritaikyti taisyklę</i>	
ATISISVEIKINIMAS SU VAIKYSTE	
Peiliukas	19
Gaidys	20
Karvė	22
Dominykas	23
Dominyko močiutė	24
Apie Harį Poterį kitaip	26
UŽDUOČIŲ ATSAKYMAI	28
SKYRIAUS APIBENDRINIMAS	36
ĮGŪDŽIŲ ĮTVIRTINIMO UŽDUOTYS.	41
<i>Mokausi pritaikyti taisyklę</i>	
ISTORIJA IR KULTŪRA	41
Žygimantas Augustas	41
Kristijonas Donelaitis	43
Knygnešiai	45
UŽDUOČIŲ ATSAKYMAI	48
SKYRIAUS APIBENDRINIMAS	52
Į(SI)VERTINIMO UŽDUOTYS. <i>Kaip man sekasi</i>	55
Liūdna tiesa	55
Apie rašybą	57
UŽDUOČIŲ ATSAKYMAI	60
SKYRIAUS APIBENDRINIMAS	63
KOKS MANO DABARTINIS PASIEKIMŲ LYGIS	64
VISKAS APIE ŽODĮ. <i>Morfologija ir rašyba</i>	67
Žodžio dalys	67
Žodis kaip kalbos dalis	76
ŽODIS SAKINYJE. <i>Sintaksė ir skyryba</i>	87
Žodžių junginys	87
Sakinys	87
Tiesioginė kalba	95
Citatos	96
SISTEMINĖ RODYKLĖ	99

# SAVIANALIZĖS UŽDUOTYS

## Ko dar neišmokau

### SAKMĖ APIE ŽMONES

Senų senovėje, kai dar nebuvo žmonių, gyveno vienas Dievas, visų karalių karalius. Bet tada jis pats dirbo visus prastus darbus.

Kartą Dievas prausė išterliotą savo veidą vandeniu, nes krosnį kūreno ir susitėpė. Jam prausiantis, vienas vandens lašas nutiško ant žemės. Tas lašas pavirto žmogumi. Taip buvo sukurtas pirmasis žmogus. Matydamas, kad vienam žmogui nuobodu, Dievas sukūrė dar ir moterį. Vyrą pavadino Adomu, o moterį – Ieva.

*Kadise ir akmenys augo: lietuvių etiologinės sakmės.*  
Sudarė Edita Korzonaitė. Kaunas: Šviesa, 2007, p. 135

#### Teksto suvokimo klausimai

- 1★. Kodėl pagrindinis sakmės veikėjas yra Dievas?
- 2★. Kuo sakmėje vaizduojamas Dievas panašus į žmogų?
- 3★★. Kaip pirmasis žmogus jautėsi? Kodėl?
- 4★★. Sakmėje sakoma, kad Dievas „pats dirbo visus prastus darbus“. Kokie tai darbai, jūsų manymu? Parašykite bent tris. Kodėl jie vadinami prastais?
- 5★★★. Į kokį klausimą atsako sakmė? Parašykite jį.
- 6★★★. Kaip žmogaus sukūrimą aiškina Biblijos pasakojimai?

#### MORFOLOGIJOS IR ŽODŽIŲ

##### DARYBOS UŽDUOTYS

- 1★. Išlinksnuokite daiktavardį *krosnis* ir pabraukite galūnes. Kaip pasitikrinsite jų rašybą?
- 2★★. Kokiai kalbos daliai priklauso *pirmasis*? Apibūdinkite šį žodį.
- 3★★. Raskite sangrąžinius veiksmažodžius ir jų formas.
- 4★★★. Iš šių veiksmažodžių ir jų formų padarykite atitinkamus daiktavardžius ir aptarkite jų sandarą. Kuo šie daiktavardžiai panašūs ir kuo jie skiriasi?

##### RAŠYBOS UŽDUOTYS

- 1★. Kodėl daiktavardis *Dievas* rašomas didžiąja raide?
- 2★★. Parašykite pagrindines veiksmažodžių *kūreno* ir *kūrė* formas.
- 3★★★. Parašykite tikrinių daiktavardžių pavyzdžių, juos sugrupuokite pagal reikšmę.

#### SINTAKSĖS UŽDUOTYS

- 1★. Raskite visus vientisinius sakinius, pabraukite jų veiksnius ir tarinius. Nurodykite tarinių rūšį.
- 2★★. Raskite priedėlių.
- 3★★★. Išrašykite sudėtinius sakinius, nurodykite jų rūšį.

#### SKYRYBOS UŽDUOTYS

- 1★. Paaiškinkite priedėlio skyrybą.
- 2★★. Raskite sakinius su išplėstinėmis laiko aplinkybėmis. Paaiškinkite jų skyrybą.
- 3★★★. Kodėl paskutiniame sakinyje rašomas brūkšnys?

### SAKMĖ APIE LIGAS

Viską sukūręs, Dievas pamanė: „Reikia žmogų nulipdyti iš gyno molio.“ O kai jau nulipdė, dar laukė, kol sustings ir sudžius molis. Tuo tarpu atbėgo Liuciferis. Pripuolęs visą to nulipdyto žmogaus kūną subadė, susmaigė pirštu. O Dievas, pamatęs, kas padaryta, pašaukė jį ir klausia:

– Ką čia dabar pridirbai?

Tas sako:

– Va, Dieve, aš gerai padariau, nes jeigu jis, žmogus, sveikas gyvens pasaulyje, tai tave visai pamirš.

Dievas sako:

– Kaip tai gali būti?

– O bus taip: kiek čia yra mano subadytų skylių, tiek jis turės ligų, skausmų, vargų ir bėdų. O per tuos kentėjimus atmins ir tave.

Dievas liepė jam užlipdyti moliu viską, ką subadė, kad būtų dailu, kaip pirma buvo. Bet Liuciferis lygindamas tikrai paviršiuje užtepliojo, o visą nešvarumą, skyles iš viršaus į vidų užglostė.

Taip ir šiandien yra: kur buvo tie negražumai užlyginti, kur buvo subadytos vietos, ten ir ligų daugiausia yra kūno viduje.

*Kadise ir akmenys augo: lietuvių etiologinės sakmės.*  
Sudarė Edita Korzonaitė. Kaunas: Šviesa, 2007, p. 168–170

#### Teksto suvokimo klausimai

- 1★. Kodėl šioje sakmėje žmogaus atsiradimas aiškinamas kitaip nei prieš tai buvusiame tekste?
- 2★. Kokias galias sakmėje įkūnija Liuciferis?
- 3★★. Kodėl sakmėse apie pasaulio kūrimą dažniausiai veikia ir velnias?
- 4★★. Kas, anot sakmės, yra ligos?
- 5★★. Kaip pateisina savo sumanymą Liuciferis?
- 6★★★. Kodėl Dievas nenori, kad žmogus sirgtų?
- 7★★★. Ką aiškina ši sakmė?

#### MORFOLOGIJOS IR ŽODŽIŲ

##### DARYBOS UŽDUOTYS

- 1★. Išrašykite žodžius su priebalsių asimiliacija.
- 2★★. Raskite būsimąjo laiko veiksmažodžius. Paaiškinkite, kaip jie padaromi.
- 3★★. Kokia kalbos dalis yra *dailu*? Apibūdinkite šį žodį.
- 4★★★. Kokia kalbos dalis yra *daugiausia*? Apibūdinkite šį žodį.
- 5★★★. Nurodykite, kokios kalbos dalys yra šio sakinio žodžiai, ir pagrįskite savo nuomonę: *Dievas liepė jam užlipdyti moliu viską, ką subadė, kad būtų dailu, kaip pirma buvo.*

#### RAŠYBOS UŽDUOTYS

- 1★. Paaiškinkite formos *sudžius* rašybą.
- 2★★. Paaiškinkite žodžių su priebalsių asimiliacija rašybą.
- 3★★★. Kodėl nevienodai rašoma *dailu* – *dailiausia* ir *dailiai* – *dailiausiai*?

#### SINTAKSĖS UŽDUOTYS

- 1★. Raskite vientisinius sakinius (jų yra keturi). Paaiškinkite sandarą.
- 2★★. Suskaičiuokite, iš kelių dėmenų sudėtas sakinyje *Dievas liepė jam užlipdyti moliu viską, ką subadė, kad būtų dailu, kaip pirma buvo.* Įrodykite.

3★ ★ ★. Apibūdinkite sudėtinio sakinio rūšį: *O bus taip: kiek čia yra mano subadytų skylių, tiek jis turės ligų, skausmų, vargų ir bėdų.*

#### SKYRYBOS UŽDUOTYS

- 1★. Paaiškinkite antrojo sakinio skyrybą.
- 2★ ★. Raskite ir apibūdinkite tiesioginės kalbos atvejus.

3★ ★. Tekste tiesioginė kalba skiriama dvejopai – kabutėmis ir brūkšniais. Perrašykite brūkšniais skirto dialogo tekstą vartodami tik kabutes.

4★ ★ ★. Paaiškinkite skyrybą:

– *Va, Dieve, aš gerai padariau, nes jeigu jis, žmogus, sveikas gyvens pasaulyje, tai tavo visai pamirš.*

#### SINTAKSĖS UŽDUOTYS

1★. Apibūdinkite sakinį *Kiekvieną rytą ji keldavosi į tą savo tobulybę kaip į darbą ir visi labai tuo džiaugėsi.*

2★ ★. Raskite sakinius, kuriuose yra žodžių, gramatiškai nesusijusių su sakiniu. Šiuos žodžius išrašykite.

3★ ★ ★. Kokių sakinių pagal sakymo tikslą ir būdą randate tekste? Kurių yra daugiausia? Kodėl?

#### SKYRYBOS UŽDUOTYS

1★. Aptarkite sakinio *Kiekvieną rytą ji keldavosi į tą savo tobulybę kaip į darbą ir visi labai tuo džiaugėsi* skyrybą.

2★ ★. Paaiškinkite žodžių, gramatiškai nesusijusių su sakiniu, skyrybą.

3★ ★ ★. Perrašykite tekstą ir autorinę tiesioginės kalbos skyrybą pakeiskite skyryba su kabutėmis ar brūkšniais.

### KAIP ATsirado kopūstai

Dievas sukūrė Rojaus sodą. Ir buvo tas sodas nuostabus, o nuostabiausia jame buvo rožė. Kiekvieną rytą ji keldavosi į tą savo tobulybę kaip į darbą ir visi labai tuo džiaugėsi.

Tik sykį ėjo velnias pro šalį. Tu labai graži, tarė velnias, tu tobula. Rožė tik palin-gavo ilgu kaklu kaip, atsiprašau, žirafa. Tačiau kokios naudos tu duodi? – kalbėjo toliau velnias. Štai ažuolas irgi gražus, tačiau jo pavėsyje galima slėptis nuo karščio, o jo giles ėda šernai. O kokia iš tavęs nauda?

Sutriko rožė ir taip panoro duoti naudos, kad net jos žiedlapiai pabalo.

Kitądien ėjo Dievas pro šalį. Dieve, tarė išblyškusi rožė, sukūrei mane gražią ir visiems to užtenka, tačiau aš taip noriu duoti naudos! Nori, nusišypsojo Dievas, tai duok!

Ir štai šitaip pasauly atsirado kopūstai.

Pagal Kęstutį Navaką, Akvilę Žilionytę.  
*Visi laišakai – žirafos.* Vilnius: Vaga, 2011–2012, p. 136

#### Teksto suvokimo klausimai

- 1★. Koks Rojaus sode buvo rožės darbas?
- 2★. Kokie iš pradžių atrodo velnio ketinimai? Kodėl? Parašykite vieną argumentą.
- 3★ ★. Ko savo kalbomis siekia velnias? Kodėl?
- 4★ ★. Kodėl rožė sutriko?
- 5★ ★ ★. Ko rožė nesuvokė?
- 6★ ★ ★. Ar galima teigti, kad pasakojimas *Kaip atsirado kopūstai* yra tautosakos kūrinys? Atsakymą pagrįskite vienu argumentu.

#### MORFOLOGIJOS IR ŽODŽIŲ DARYBOS UŽDUOTYS

- 1★. Šiuos žodžius išnagrinėkite žodžio dalimis: *darbą, karščio, palin-gavo, žiedlapiai, pasauly.*
- 2★ ★. Nurodykite šių žodžių pamatinius žodžius ir darybos būdą.
- 3★ ★ ★. Ar galima veiksmažodžio formą *pūstas* darybiškai susieti su žodžiu *kopūstas*? Įrodykite.

#### RAŠYBOS UŽDUOTYS

- 1★. Išvardykite žodžius, kurių šaknyje visada rašoma nosinė balsė. Pradėkite žodžiu, kurį radote tekste.
- 2★ ★. Kodėl veiksmažodyje *pabalo* nosinė balsė nerašoma?
- 3★ ★ ★. Paaiškinkite prieveiksčio *kitądien* rašybą.

# UŽDUOČIŲ ATSAKYMAI

**Pastaba.** Į teksto suvokimo klausimus galimi ir kitokie atsakymai, svarbu, kad juose būtų paminėti esmę reiškiantys žodžiai arba frazės (jie išskirti pasviruoju šriftu).

## SAKMĖ APIE ŽMONES

### Teksto suvokimo klausimai

- 1★. Dievas yra visa ko *kūrėjas*.
- 2★. Jis pats *dirba* visus darbus, *išsitepa*, *prausiasi*.
- 3★★. Pirmajam žmogui buvo *nuobodu*, nes buvo *vienas*.
- 4★★. Tai kasdieniniai *buities* darbai, pavyzdžiui, *krosnies kūrenimas*, *malkų ruošimas*, *pelenų sėmimas* iš krosnies ir pan., todėl jie ir vadinami prastais.
- 5★★★. Sakmė atsako į klausimą *kaip atsirado žmonės?*
- 6★★★. Biblijoje pasakojama, kad *Dievas žmogų sukūręs iš žemės dulkių*.

## MORFOLOGIJOS IR ŽODŽIŲ DARYBOS UŽDUOTYS

1★. Galūnės balsė rašoma remiantis vardininku: jei vardininko galūnė yra *-ė*, linksniuojamųjų žodžių galūnėse rašoma *-e* arba *-ė*.

Vienaskaita	Daugiskaita
V. <i>upė</i>	<i>upės</i>
K. <i>upės</i>	<i>upių</i>
N. <i>upėi</i>	<i>upėms</i>
G. <i>upę</i>	<i>upes</i>
Įn. <i>upe</i>	<i>upėmis</i>
Vt. <i>upėje</i>	<i>upėse</i>
Š. <i>upe</i>	<i>upės</i>

Bet	
V. <i>krosnis</i>	<i>krosnys</i>
K. <i>krosnies</i>	<i>krosnių</i>
N. <i>krosniai</i>	<i>krosnimis</i>
G. <i>krosnį</i>	<i>krosnis</i>
Įn. <i>krosnimi</i>	<i>krosnimis</i>
Vt. <i>krosnyje</i>	<i>krosnyse</i>
Š. <i>krosnie</i>	<i>krosnys</i>

- 2★★. Žodis *pirmasis* – skaitvardis, kelintinis, įvardžiuotinis, vyr. g., vns. V.
- 3★★. Veiksmažodis *susitepė*, padalyvis *prausiantis*.
- 4★★★. *Susitepimas* ir *prausimasis* – abu daiktavardžiai yra sangražiniai, padaryti iš sangražinių

veiksmažodžių *susitepė* ir *prausėsi*. Tuo jie panašūs, o skiriasi sangražos dalelyte ir jos vieta žodyje: *su-si-tep-im-as*                      *praus-im-as-is*

## RAŠYBOS UŽDUOTYS

- 1★. Dievų, religinių ir mitologinių būtybių vardai rašomi didžiąja raide.
- 2★★. *Kūrenti, kūrena, kūreno; kurti, kuria, kūrė.*
- 3★★★. Tikrinių daiktavardžių pavyzdžiai:
  - žmonių vardai, pavardės, slapyvardžiai, pravardės, pvz.: *Agnė, Karolis, Maironis, Mažylis*;
  - dievų, religinių ir mitologinių būtybių vardai, pvz.: *Dievas, Gabija, Prometėjas*;
  - gyvulių, paukščių, medžių ir kitų gamtos objektų tikriniai vardai, pvz.: *Reksas, Baltukas, Puntukas, Karvės ola*;
  - planetų, žvaigždžių ir kitų astronominių kūnų vardai, pvz.: *Žemė, Mėnulis, Paukščių Takas, Tauro žvaigždynas*;
  - žemynų, vandenynų, jūrų, upių, ežerų, kalnų pavadinimai, pvz.: *Europa, Atlantas, Dubysa, Asveja, Šatrijos kalnas*;
  - valstybių, šalių, regionų pavadinimai, pvz.: *Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, Abiejų Tautų Respublika, Užnemunė, Prancūzija*;
  - įstaigų, įmonių, organizacijų pavadinimai, pvz.: Seimas, Lietuvos Vyriausybė arba Vyriausybė, Švietimo ir kultūros ministerija, Edukologijos universitetas, bet ministerija ir universitetas.

## SINTAKSĖS UŽDUOTYS

- 1★. *Bet tada jis pats dirbo<sup>1</sup> visus prastus darbus. Jam prausiantis, vienas vandens lašas nutiško<sup>2</sup> ant žemės. Tas lašas pavirto žmogumi<sup>3</sup>. Taip buvo sukurtas<sup>4</sup> pirmasis žmogus. Vyrą pavadino Adomu<sup>5</sup>, o moterį – Ieva<sup>6</sup>.*
- <sup>1,2</sup> – grynasis tarinys, reiškiamas asmenuojamąja veiksmažodžio forma;
- <sup>3</sup> – sudurtinis tarinys, kurio jungtis – veiksmažodis *pavirto*, o vardinė dalis reiškiamą daiktavardžio įnagininku *žmogumi*;
- <sup>4</sup> – sudurtinis tarinys, kurio jungtis – veiksmažodis *buvo*, o vardinė dalis reiškiamą neveikiamosios rūšies dalyvio vardininku *sukurtas*;
- <sup>5,6</sup> – sudurtinis tarinys, kurio jungtis – veiksmažodis *pavadino*, o vardinė dalis reiškiamą daiktavardžio įnagininku *Adomu, Ieva*.
- 2★★. <...> *Dievas, visų karalių karalius.*
- 3★★★. *Senų senovėje, kai dar nebuvo žmonių,*

*gyveno vienas Dievas, visų karalių karalius* (sudėtinis prijungiamasis sakiny).  
*Kartą Dievas prausė išterliotą savo veidą vandeniu, nes krosnį kūreno ir susitepė* (sudėtinis prijungiamasis sakiny).  
*Matydamas, kad vienam žmogui nuobodu, Dievas sukūrė dar ir moterį* (sudėtinis prijungiamasis sakiny).

## SKYRYBOS UŽDUOTYS

- 1★. Skiriamas priedėlis, einantis po pažymimojo žodžio.
- 2★★. *Jam prausiantis(,) vienas vandens lašas nutiško ant žemės.*
- Išplėstinės dalyvinės, pusdalyvinės, padalyvinės aplinkybės gali būti skiriamos kableliais (pasirenkamoji skyryba).
- 3★★★. Paskutiniame sakinyje rašomas brūkšny, nes praleista sudurtinio tarinio jungtis *pavadino*.

## SAKMĖ APIE LIGAS

### Teksto suvokimo klausimai

- 1★. Tautosakai būdingas *variantiškumas*.
- 2★. *Priešingas* nei Dievo galias: velnias kuria visa, kas negražu ar net žalinga.
- 3★★. Taip paaiškinama *blogio* kilmė.
- 4★★. Ligos – *velnio veiklos* rezultatas.
- 5★★. Liuciferis teigia siekias, kad *žmogus* visada *atmintų* savo *kūrėją*.
- 6★★★. *Žmogus* yra Dievo *kūrinys*, tad juo *rūpinasi* ir jį *myli*.
- 7★★★. Sakmė aiškina, *kaip atsirado ligos*.

## MORFOLOGIJOS IR ŽODŽIŲ DARYBOS UŽDUOTYS

- 1★. *Nulipdyti, nulipdė, sustings, atbėgo, nulipdyto, užlipdyti, užtepliojo.*
- 2★★. *Sustings, sudžius, gyvens, pamirš, bus, turės, atmins.* Būsimojo laiko veiksmažodžiai padaromi iš bendratis kamieno pridėdant priesagą *-s-*. Veiksmažodyje *pamirš* įvyko priebalsių susiliejimas: *pa-mirš-ti + -s = pamirš*.
- 3★★. Žodis *dailu* – bevardės giminės būdvardis (*dailus, daili, dailu*).
- 4★★★. Žodis *daugiausia* – aukščiausiojo laipsnio prievoksmis (*daug, daugiau, daugiausia*).
- 5★★★. *Dievas* (daikt.) *liepė* (veiksm.) *jam* (įv.)

*užlipdyti* (veiksm.) *moliu* (daikt.) *viską* (įv.), *ką* (įv.) *subadė* (veiksm.), *kad* (jungt.) *būtų* (veiksm.) *dailu* (būd.), *kaip* (prieiv.) *pirma* (prieiv.) *buvo* (veiksm.).

## RAŠYBOS UŽDUOTYS

- 1★. Kai bendratis baigiasi *-(i)ūti*, būsimojo laiko 3-iojo asmens formoje rašome *-(i)u*, pvz., *džiūti – džius*. Išimtis *siūti – siūs*.
- 2★★. Supanašėjusių priebalsių kilmė išaiškinama pagal giminiškus žodžius, kuriuose rūpinimas priebalsis eina prieš balsį, pvz., *su-lip-o, su-sing-o*.
- 3★★★. Žodis *dailiausia* (*dailu*) – bevardės giminės būdvardis, *dailiausiai* (*dailiai*) – prievoksmis.

## SINTAKSĖS UŽDUOTYS

1★. Tuo tarpu atbėgo Liuciferis. Pripuolęs visą to nulipdyto žmogaus kūną [jis] subadė, susmaigė pirštu. O per tuos kentėjimus [jis] atmins ir tave. Bet Liuciferis lygindamas tiktai paviršiuje užtepliojo, o visą nešvarumą, skyles iš viršaus į vidų užglostė. Visi vientisiniai sakiniai turi po vieną gramatinį centrą. Antro ir trečio sakinių veiksnys numanomas.

2★★. Sakinį sudaro keturi dėmenys: pagrindinis dėmuo *Dievas liepė jam užlipdyti moliu viską* ir trys skirtingų laipsnių šalutiniai dėmenys:

- (ką viską?) *ką subadė* (šalutinis pirmojo laipsnio papildinio dėmuo);
- (kaip liepė užlipdyti?) *kad būtų dailu* (šalutinis pirmojo laipsnio būdo aplinkybės dėmuo);
- (kaip būtų dailu?) *kaip pirma buvo* (šalutinis antrojo laipsnio būdo aplinkybės dėmuo).

3★★★. Mišrusis sudėtinis sakiny, kurio dėmenys siejami dviem jungimo būdais: bejungtuku (<sup>1</sup>) ir prijungimu (<sup>2</sup>): *O bus taip:*<sup>1</sup> *kiek čia yra mano subadytų skylių,*<sup>2</sup> *tieks jis turės ligų, skausmų, vargų ir bėdų.*

## SKYRYBOS UŽDUOTYS

1★. Du šalutiniai dėmenys skiriami nuo pagrindinio:

*O kai jau nulipdė, dar laukė, kol sustings ir sudžius molis.*

2★★. Yra penki tiesioginės kalbos atvejai: pirmame sakinyje veikėjo žodžiai eina po autoriaus žodžių, yra išskirti kabutėmis ir rašomi toje pačioje eilutėje, kituose trijuose veikėjo žodžiai eina po autoriaus žodžių ir rašomi naujoje eilutėje, Liuciferio žodžiai rašomi naujoje eilutėje (autoriaus žodžių prieš juos nėra).

3★★. *O Dievas, pamatęs, kas padaryta, pašaukė jį ir klausia: „Ką čia dabar pridirbai?“ Tas sako: „Va, Dieve, aš gerai padariau, nes jeigu jis, žmogus, sveikas gyvens pasaulyje, tai tavo visai pamirš.“*

*Dievas sako: „Kaip tai gali būti?“ – „O bus taip: kiek čia yra mano subadytų skylių, tiek jis turės ligų, skausmų, vargų ir bėdų. O per tuos kentėjimus atmins ir tavo.“*

4★★★.

<sup>–1</sup> *Va,*<sup>2</sup> *Dieve,*<sup>3</sup> *aš gerai padariau,*<sup>4</sup> *nes jeigu jis,*<sup>5</sup> *žmogus,*<sup>6</sup> *sveikas gyvens pasaulyje,*<sup>7</sup> *tai tavo visai pamirš.*

<sup>1</sup> – brūkšnys rašomas prieš tiesioginę kalbą;

<sup>2, 3</sup> – skiriamas kreipinys;

<sup>4, 7</sup> – skiriamas šalutinis dėmuo, arba

<sup>7</sup> – skiriamas pagrindinis dėmuo nuo šalutinio;

<sup>5, 6</sup> – skiriamas priedėlis po pažymimojo žodžio.

## KAIP ATsirado kopūstai

### Teksto suvokimo klausimai

1★. Rožė turėjo būti *nuostabi, tobula* ir tuo *teikti džiaugsmo* kitiems.

2★. Iš pradžių velnio ketinimai atrodė *geri*. Jis nori pamokyti rožę *teikti naudos* kitiems.

3★★. Velnias siekia *sutrikdyti* rožei *ramybę*, nes jo tikslas – *sunaikinti* šį nuostabų *Dievo kūrinių*.

4★★. Rožė *patikėjo*, kad tikrai yra niekam *nenaudinga*.

5★★★. Rožė nesuvokė, kad *nauda* gali būti ne tik *materialinė*, bet ir *dvasinė*.

6★★★. *Negalima*. Tai *literatūrinė* saktė, nes turi *autorius*.

## MORFOLOGIJOS IR ŽODŽIŲ DARYBOS UŽDUOTYS

1★. Žodžiai morfemomis skaidomi taip:

*darb-ą, karšč-i-o, pa-ling-av-o, žied-lap-iai, pa-saul-y.*

2★★. *darbas* – *dirbo* (galūninis),

*karštis* – *karštas* (galūninis),

*palingavo* – *lingavo* (priešdėlinis),

*žiedlapiai* – *žiedo lapai* (sudūrimas),

*pasauly* – *saulė* (priešdėlinis).

3★★★. *Negalima*, nes žodis *kopūstas* neturi priešdėlio.

## RAŠYBOS UŽDUOTYS

1★. *Ažuolas, qsa, qstis, vqšas, žqšis, žqslai, lėšis, Kęstutis* ir kt.

2★★. Tai būtojo kartinio laiko forma, nosinė rašoma tik esamajame laike *pabąla* (*pabąli, pabąlu*).

3★★★. Sudurtinis prievoksmis *kitądien* ← *kitą dieną*.

## SINTAKSĖS UŽDUOTYS

1★. Sudėtinis sujungiamasis sakiny, sudarytas iš dviejų dėmenų.

2★★. Įterpinys *atsiprašau*, kreipinys *Dieve*.

3★★★. Daugiausia yra tiesioginių sakinių, nes kuriamas pasakojimas.

## SKYRYBOS UŽDUOTYS

1★. Sujungiamųjų sakinių dėmenis, sujungtus jungtuku *ir*, kableliu atskirti nėra privaloma; paprastomis sakinio dalimis einantys lyginamieji posakiai, šiuo atveju *kaip į darbą*, neišskiriami.

2★★. Tokie žodžiai paprastai išskiriami kableliais, rečiau brūkšniais ir skliausteliais.

3★★★. *Dievas sukūrė Rojaus sodą. Ir buvo tas sodas nuostabus, o nuostabiausia jame buvo rožė. Kiekvieną rytą ji keldavosi į tą savo tobulybę kaip į darbą ir visi labai tuo džiaugėsi.*

*Tik sykį ėjo velnias pro šalį.*

*– Tu labai graži, – tarė velnias, – tu tobula.*

*Rožė tik palingavo ilgu kaklu kaip, atsiprašau, žirafa.*

*– Tačiau kokios naudos tu duodi? – kalbėjo toliau velnias. – Štai ažuolas irgi gražus, tačiau jo pavėsyje galima slėptis nuo karščio, o jo giles ėda šernai. O kokias iš tavęs nauda?*

*Sutriko rožė ir taip panorė duoti naudos, kad net jos žiedlapiai pabalo.*

*Kitądien ėjo Dievas pro šalį.*

*– Dieve, – tarė išblyškusi rožė, – sukūrei mane gražią ir visiems to užtenka, tačiau aš taip noriu duoti naudos!*

*– Nori, – nusišypsojo Dievas, – tai duok!*

*Ir štai šitaip pasauly atsirado kopūstai.*

...

*Dievas sukūrė Rojaus sodą. Ir buvo tas sodas nuostabus, o nuostabiausia jame buvo rožė. Kiekvieną rytą ji keldavosi į tą savo tobulybę kaip į darbą ir visi labai tuo džiaugėsi.*

*Tik sykį ėjo velnias pro šalį. „Tu labai graži, – tarė velnias, – tu tobula.“ Rožė tik palingavo ilgu kaklu kaip, atsiprašau, žirafa. „Tačiau kokios naudos*

*tu duodi? – kalbėjo toliau velnias. – Štai ažuolas irgi gražus, tačiau jo pavėsyje galima slėptis nuo karščio, o jo giles ėda šernai. O kokias iš tavęs nauda?“*

*Sutriko rožė ir taip panorė duoti naudos, kad net jos žiedlapiai pabalo.*

*Kitądien ėjo Dievas pro šalį. „Dieve, – tarė išblyškusi rožė, – sukūrei mane gražią ir visiems to užtenka, tačiau aš taip noriu duoti naudos!“ – „Nori, – nusišypsojo Dievas, – tai duok!“*

*Ir štai šitaip pasauly atsirado kopūstai.*

## SKYRIAUS APIBENDRINIMAS

### TEKSTO SUVOKIMO UŽDUOTYS

I lentelę šalia nurodyto klausimų skaičiaus įrašykite kiekvieno lygio atsakymų skaičių.

Teksto pavadinimas	Patenkinamas lygis (★)	Pagrindinis lygis (★★)	Aukštesnysis lygis (★★★)
„Sakmė apie žmones“	2	2	2
„Sakmė apie ligas“	2	3	2
„Kaip atsirado kopūstai“	2	2	2
Galimas teisingų atsakymų skaičius	6	7	6

Suskaičiuokite, kiek kurio lygio klausimų atsakymų surinkote, ir įsivertinkite pasiekimų lygį:

- daugiausia teisingų ★ atsakymų – patenkinamas lygis. Jūs gebate išskirti svarbiausią teksto informaciją ir detales, tai *svokiate* ir susiejate su kita medžiaga;
- daugiausia teisingų ★★ atsakymų – pagrindinis lygis. Jūs gebate išskirti svarbiausią teksto informaciją ir detales, tai *svokiate* ir *analizuojate*: susiejate su kita medžiaga, interpretuojate atsižvelgdami į teksto visumą ir darote apibendrinamąsias išvadas;
- daugiausia teisingų ★★★ atsakymų – aukštesnysis lygis. Jūs gebate išskirti svarbiausią teksto informaciją ir detales, tai *svokiate* ir *analizuojate*: susiejate su kita medžiaga, interpretuojate atsižvelgdami į teksto visumą ir darote apibendrinamąsias išvadas, argumentuotai *vertinate* teksto aktualumą, turinio ir raiškos originalumą.

Numatyti tolesnę mokymosi kryptį padės ši lentelė:

Pasiekimų lygis	Ką moku	Ko sieksiu
Patenkinamas →	<i>svokiu</i> tekstą →	noriu išmokti jį skaidyti ir tyrinėti, t. y. <i>analizuoti</i> .
Pagrindinis →	<i>svokiu</i> tekstą ir gebu jį <i>analizuoti</i> →	noriu išmokti argumentuotai jį <i>vertinti</i> , daryti išvadas.
Aukštesnysis →	<i>svokiu</i> tekstą, gebu jį <i>analizuoti</i> ir <i>vertinti</i> →	noriu dar geriau mokėti <i>vertinti</i> , atrasti naujų teksto prasmų vertinimą siedamas su <i>bendru išprusimu</i> .

## GRAMATIKOS UŽDUOTYS

Teksto pavadinimas	Užduotys	Patenkinamas lygis (★)	Pagrindinis lygis (★★)	Aukštesnysis lygis (★★★)
„Sakmė apie žmones“	Morfologija ir žodžių daryba	1	2	1
	Rašyba	1	1	1
	Sintaksė	1	1	1
	Skyryba	1	1	1
„Sakmė apie ligas“	Morfologija ir žodžių daryba	1	2	2
	Rašyba	1	1	1
	Sintaksė	1	1	1
	Skyryba	1	2	1
„Kaip atsirado kopūstai“	Morfologija ir žodžių daryba	1	1	1
	Rašyba	1	1	1
	Sintaksė	1	1	1
	Skyryba	1	1	1
Galimas teisingų atsakymų skaičius		12	15	13

Suskaičiuokite, kiek kurio lygio klausimų atsakymų surinkote, ir įsivertinkite pasiekimų lygį:

- daugiausia teisingų ★ atsakymų – patenkinamas lygis. Jūs *žinote* svarbiausias morfologijos ir sintaksės sąvokas, rašybos ir skyrybos taisykles, jas *svokiate*, bet taikydami praktiškai patiriate sunkumų;
- daugiausia teisingų ★★ atsakymų – pagrindinis lygis. Jūs gebate daugeliu atvejų *taikyti* išmoktas gramatikos, rašybos, skyrybos taisykles, jas *svokiate*, *analizuojate*, tačiau dar padarote klaidų;
- daugiausia teisingų ★★★ atsakymų – aukštesnysis lygis. Jūs gebate *taikyti* daugumą rašybos, skyrybos, gramatikos taisyklių, mokate rasti reikalingą informaciją, ją *svokiate*, *analizuojate*, *susiejate* su kita medžiaga ir darote apibendrinamąsias išvadas.

Numatyti tolesnę mokymosi kryptį padės ši lentelė:

Pasiekimų lygis	Ką moku	Ko sieksiu
Patenkinamas →	<i>žinau</i> ir <i>svokiu</i> pagrindines gramatikos, rašybos, skyrybos taisykles →	noriu išmokti jas tinkamai taikyti.
Pagrindinis →	<i>svokiu</i> , <i>analizuoju</i> ir daugeliu atvejų tinkamai <i>taikau</i> išmoktas pagrindines gramatikos, rašybos, skyrybos taisykles →	noriu išmokti dar geriau <i>analizuoti</i> padarytas klaidas ir rasti reikalingą informaciją joms ištaisyti.
Aukštesnysis →	<i>svokiu</i> , <i>analizuoju</i> , <i>susieju</i> ir <i>taikau</i> daugumą gramatikos, rašybos, skyrybos taisyklių →	noriu gilinti turimus įgūdžius <i>analizuodamas</i> ir <i>vertindamas</i> padarytas klaidas, siekti stiliaus savitumo.